de organisatie van de Engelsche marine — ook financiëel — op een gezonde basis gebracht, maar tevens het vlugge scheepstype met veel zeil en veel kanonnen ingevoerd, dat aan de Engelschen straks, in 1588, zoo'n groot voordeel op de Spaansche Armada zou geven. Tot dusver geleek de strijd ter zee op dien te land: het eene lompe schip enterde zoo spoedig mogelijk het andere, men sprong aan boord van het andere en daar werd de strijd uitgevochten als op het land; de landmacht kon ter zee dienen. Maar nu kwamen zeemanskunst, snel manoeuvreeren, het gevecht op een afstand, er voor in de plaats; men kon langzamerhand alleen ervaren zeelieden gebruiken; de zeeoorlog kreeg een geheel eigen karakter; en het waren de mannen van Devon, die daarvoor den weg baanden en daarbij in hun element waren.

Maar om terug te keeren tot John Hawkins' wederwaardigheden ter zee. De piratentochten der „sea-dogs" tegen de Spanjaarden werden door Elizabeth oogluikend toegelaten of zelfs daadwerkelijk gesteund. Maar altijd zóó, dat de Koningin de avonturiers steeds kon désavoueeren, als de houding van Filips II dreigend werd en Frankrijk op een gegeven oogenblik geen voldoende tegenwicht bood om het spel voort te zetten. Dat Filips, die door sommigen zijner gezanten uitstekend ingelicht werd, en de oogen niet dicht had voor Elizabeths manoeuvres, zoolang geduld had, kwam voort uit de in het vorige artikel geschetste opvattingen ten opzichte van de rechten — of liever de wetteloosheid — ter zee, en uit zijn vrees, waarop ik ook reeds heb gewezen, om Engeland te drijven in de handen van Frankrijk, zijn grooten rivaal op het vasteland van Europa.

Uit alles blijkt dus wel, dat de avonturiers der zeeën een precair bestaan hadden: als ze door den tegenstander gevat werden, liepen ze gevaar opgehangen te worden; en hun ontvangst bij hun terugkomst in Engeland hing niet alleen af van het behaalde succes, maar ook van de wisselvalligheden der politieke constellatie. Hun buit moesten ze grootendeels aan Elizabeth afstaan: behalve om de afbreuk die ze deden aan haar meest geduchten tegenstander, begunstigde de Koningin hun tochten ook omdat ze haar een niet te versmaden bron van inkomsten verschaften; immers, Elizabeths populariteit berustte, evenals die van Keizer Augustus — voor zoover deze weinig schitterende vorst ooit populair was — gedeeltelijk op het feit, dat ze niet veel belastingen vergde van haar onderdanen. Zoodra zij er om vroeg, kwamen de klachten van het Parlement over de corruptie, de misbruiken die inhaerent zijn aan het absolutisme, en trachtte het Parlement zijn invloed op den gang van zaken te vergrooten, waaraan Elizabeth door handig manoeuvreeren, door dreigen of vleien, of door plotseling op zekere punten toe te geven, dan wist te ontkomen, of de beknotting van haar macht tot een onbeteekenend minimum te beperken. Maar de autocratische koningin, een ware dochter van Hendrik VIII, waagde zich toch slechts in de uiterste noodzakelijkheid aan het voor haar dictatoriale macht gevaarlijke aanvragen van gelden aan 't Parlement. Daarom waren de haar zoo nu en dan toevloeiende schatten uit de Indiën, gevoegd bij de geconfisqueerde inkomsten en bezittingen der Kerk, voor haar, wat Egypte, Augustus' persoonlijk bezit, was voor den eersten alleenheerscher van Rome. De haar opvolgende Stuarts waren even autocratisch als zij, maar misten haar handigheid en particuliere hulpbronnen; daardoor kwamen zij herhaaldelijk in botsing met het Parlement, wat aan Jacobus I, Elizabeths naasten opvolger, zijn rust, en aan diens zoon, Karel I, ten slotte kroon en leven zou kosten.

Een en ander verklaart ook Elizabeths zuinigheid en halfslachtige maatregelen, waarover onze voorvaderen vóór en in den tijd van Leicesters heerschappij hier, te klagen hadden. Zooveel mogelijk afbreuk aan Spanje, maar geen geldverslindenden oorlog; dat was haar taktiek; waarbij kwam, dat Puriteinsche rebellen, die in opstand waren tegen hun wettigen heer, nooit de sympathie van de dochter van Hendrik VIII konden hebben.

Welk een risico de piraten liepen, wordt misschien het best geïllustreerd door het lot van Sir Walter Raleigh, een der grondvesters van het Engelsche Imperium. Wegens een beschuldiging van deelneming in een samenzwering tegen Jacobus I, in het jaar van diens troonsbestijging (1603), was hij na een rechtsgeding als waarmee Sovjet-Rusland en Nazi-Duitschland ons in den laatsten tijd maar al te gemeenzaam hebben gemaakt, ter dood veroordeeld. De uitvoering van het vonnis werd onbepaald uitgesteld. Van 1603 tot 1616 zat hij opgesloten in den Tower. Om er uit te komen, beloofde hij den koning een goudmijn te zullen vinden in Guyana, zonder vijandelijkheden tegen de Spanjaarden te plegen. Hij ging, kwam natuurlijk in botsing met de Spanjaarden, die de kusten van Zuid-Amerika bezet hielden, en vond zijn goudmijn niet. Toen hij terugkwam, werd hij op eisch van den Spaanschen gezant en met bereidwillige toestemming van den teleurgestelden Jacobus I, onthoofd.

John Hawkins kende al die gevaren, die ook tijdens Koningin Elizabeth dreigden. Hij wilde in de „wettige" lijn blijven. Hij had twee tochten gedaan naar de kust van Guinea, West-Afrika, waar hij aan de Portugeezen slaven afhandig had gemaakt, die hij voor groote schatten in Amerika had verkocht. Dit vond Elizabeth — kenschetsend voor haar en de zeden van haar tijd — prachtig. In 1567 zeilde hij met zijn jongen neef, Francis Drake, opnieuw uit, met hetzelfde doel, aanvankelijk met gelijk succes. Maar hij waagde zich in de haven van Vera Cruz, Mexico. De Spanjaarden stonden hem bij een overeenkomst toe, daar op verhaal te komen, zijn schepen weer zeewaardig te maken, en levensmiddelen in te nemen. Plotseling echter werd hij verraderlijk door de Spanjaarden aangevallen, en ternauwernood ontkwamen twee schepen, het eene onder commando van hemzelf, het andere onder dat van Drake, aan den ondergang. Dit nu was een geval, dat, naar de zee-moraal van dien tijd, riep om represailles van de zijde der mannen van Devonshire, en plaatste hun tochten tegen de Spanjaarden voortaan in hun oog op een „wettige" basis. Het was een strijd van particulieren, buiten rechtstreeksche inmenging der wederzijdsche vorsten, wier financiëel en politiek belang er evenwel ten zeerste bij betrokken waren.

In mijn vorig artikel heb ik er op gewezen, hoe de zeeroovery en strooptochten dezer piraten samen konden gaan met het gevoel strijder te zijn voor het ware geloof: Reformatie tegen Contra-Reformatie. John Hawkins was weinig scrupuleus, naar onze begrippen geoordeeld. Toch gold hij voor een Puritein. Toen hij later, nadat Elizabeth in het jaar der Armada, 1588, in openlijken oorlog met Spanje was gekomen, door de koningin uitgezonden was naar de Portugeesche kust om de Spaansche zilvervloot te onderscheppen, en haar bericht zond van het mislukken van zijn poging, deed hij dat in Bijbelsche taal: „Het is Paulus die plant, Apollos die natmaakt, maar God die den wasdom geeft." Met een knoop er op — Elizabeth kon vloeken zoodat haar omgeving sidderde om haar toorn — riep de Koningin uit: „—, die gek van een vent is vertrokken als zeeman en keert terug als dominee!" Diezelfde Puriteinsche slavenhandelaar John Hawkins ging in het gebed toen zijn schip in een storm, op de heenreis in 1567, lek werd, en verzocht zijn mannen met hem te bidden „terwijl hij intusschen niet afliet met groote zorg het schip te doorzoeken van voren naar achteren, of er soms nog een lek was". Wondere menschen, zulke Puriteinsche slavenhandelaren!

Voor zijn moedig gedrag als schout-bij-nacht in den strijd tegen de Spaansche Armada, werd John Hawkins door den opperbevelhebber Lord Howard tot ridder geslagen. Dus verrees hij van het dek als Sir John Hawkins. Trouwens, zijn uitstekende zorg voor de Engelsche vloot vóór den strijd (zie boven) had hem die eer al dubbel waardig gemaakt.

Zijn neef, Francis Drake, werd door Elizabeth zelf tot ridder geslagen aan boord van zijn schip de Gouden Hinde, toen hij in 1580 terugkeerde van zijn reis om de wereld (1577—1580), rijk beladen met schatten voor de koningin, ontroofd aan de Spanjaarden op de Westkust van Zuid-Amerika, toen Elizabeth nog op voet van vrede was met Filips II! Zij had geaarzeld, hoe ze hem zou ontvangen, maar de schatten gaven den doorslag. Ook had Drake een verdrag gesloten met den sultan van Ternate, het eerste aanknoopingspunt voor het Engelsche Imperium in de Oost!

Drake was en is wel de beroemdste en populairste van al die onverschrokken zeevaarders, die de schrik waren der Spanjaarden. In notedoppen van 30, 40, 60 ton doorkruisten zij de oceanen, omzeilden de wereld, deden het Spaansche wereldrijk schudden op zijn grondvesten. In 1587 „zengde hij Spanje's konings baard", zooals hij het uitdrukte, door koelbloedig de haven van Cadiz binnen te varen en de daar liggende galeien van Philips' tegen Engeland uitgeruste vloot te vernielen met het nieuwe geschut van zijn snelle schepen. Zijn daad stelde de komst der Armada een jaar uit en bewees voor het eerst in een groot gevecht de deugdelijkheid der Devonsche taktiek van John Hawkins (zie vorig artikel), boven de oude strijdwijze ter zee, die haar eind- en hoogtepunt had bereikt in de overwinning der Spaansche, Pauselijke, Venetiaansche en Genueesche galeien onder Don Juan op de Turken bij Lepanto (1571).

Sir Francis Drake was in zekeren zin een „empire-builder", een der eerste bouwers aan 't grootsche gebouw van het Engelsche Imperium. Meer nog was dat Sir Walter Raleigh, de schoone hoveling-historicus-poëet, die gestreden had onder Lodewijk van Nassau in de Nederlanden, en van wien gezegd wordt, dat hij de gunst van Elizabeth won, toen hij in ridderlijke galanterie zijn mantel wierp over een poel op het pad, waarlangs de maagd-koningin zou gaan. Hij was de zoon van een heereboer, ook al uit Devon, en door zijn laatdunkendheid en trots de meest gehate man in Engeland, tot zijn proces in 1603, toen zijn edele houding en het onrecht hem aangedaan, de volksopinie deed keeren te zijnen gunste. Hij was de grondlegger van de Engelsche macht aan de Oostkust van Noord-Amerika door de stichting der eerste kolonie daar, die hij naar de maagd-koningin „Virginia" noemde. Van daaruit werd de tabak, de „herba sancta", voor 't eerst in Engeland ingevoerd, en Sir Walter, die nog een pijp stopte vlak vóór zijn onthoofding, heeft de bij uitstek Engelsche gewoonte van het pijprooken bij zijn landgenooten ingang doen vinden.

Raleigh was de vriend van den lichtzinnigen dramaturg Marlowe, de beroemde voorlooper van Shakespeare; ook de vriend en beschermer van den nog beroemderen dichter Edmund Spenser, de dichter van de F a e r i e Q u e e n e, waarin Elizabeth als Gloriana wordt verheerlijkt.

Hij heeft beschreven den ondergang van een anderen koenen zeevaarder uit Devon, Sir Richard Grenville, die in de Azoren vijftien uren streed, alléén, op zijn scheepje de „Revenge", tegen drie en vijftig Spaansche zeekasteelen. Op zijn verhaal is gebaseerd het treffende gedicht van Tennyson, den Victoriaanschen hofdichter, waarvan de eerste regel, eens gelezen, het geheugen niet meer wil verlaten:

At Flores in the Azores Richard Grenville lay....

Dusdanig waren de piraten van Koningin Elizabeth, de „sea-dogs" van Devon, de belagers van Spanje, de eerste bouwers van het Engelsche Imperium over de zee.

J. VELDKAMP.

LITERATUUR EN KUNST

Een Oudste der Doopers.

II.

B. Stroman: Obbe Philipsz, Oudste der Doopers. — Rozenbeek en Venemans Uitgeversbedrijf N.V., Hilversum, 1935.

Het gemis aan totaliteit in Stromans laatste boek heeft men daarin gezocht dat hier de stijl der nieuwe zakelijkheid was aangewend voor een stof die zich daar niet toe leende.

B. Stroman was vóór dit boek vooral bekend door zijn in 1932 verschenen roman: „Stad". Hierin zijn door den journalist Stroman alle stijlmiddelen der nieuwe zakelijkheid uitgebuit om het veelkleurige, verwarde en verwarrende grootestadsleven van Rotterdam voor den lezer op te roepen. Flarden van losse, schijnbaar toevallig gegrepen gebeurtenissen en gesprekken, abrupt na elkaar gegeven, gesteund door letterlijke aanhaling van advertenties, lichtreclames en brieffragmenten in het oorspronkelijke lettertype, moeten zonder toelichting het stadsbeeld suggereeren. De schijnbaar grillig en wild gekozen feitenreeks moet alleen door de z.g. montage — het begrip is aan de film ontleend — tot den lezer spreken.

Over dien door velen geprezen stijl een paar opmerkingen. Het is een stijl, die uitstekend geschikt is om de chaotische verwrongenheid in moderne levensverhoudingen uiterlijk te teekenen. Het is echter een stijl van de negatie. Hij leent zich vooral voor de ontkenning van levenswaarden, voor de ontkenning van een dieper verband achter de uiterlijke toevalligheid der dingen. De schrijver kan dan dit vermeende ontbreken van een zin des levens koel gelaten aanvaarden, òf verbeten grimmig bespotten òf met deernis voor de matelooze levensellende betreuren, voor elke ontkennende geesteshouding biedt de nieuwe stijl ruime mogelijkheden. Zoodra echter een schrijver over een dieperen zin achter de toevalligheden zal willen spreken, schieten de stijlmiddelen der nieuwe zakelijkheid te kort. Wie dan nog zichzelf dwingt om de feiten, en de feiten alleen, enkel uit hun rangschikking te laten spreken, ontzegt zichzelf een der rijkste mogelijkheden die de taal hem biedt, want het diepere verband der dingen wordt nooit of te nimmer geopenbaard door de rangschikking, hoe vernuftig en weloverwogen ook, der feiten alleen.

Men heeft geroepen om de rake, directe mededeeling van het feit en het feit alleen; het feit dat voor zichzelf sprak. Het is een voordeel geweest, voorzoover het in de plaats trad voor het subjectivistisch jongleerend spelen met glanzende woorden die de omtrekken vervaagden en verdoezelden. Wie het leven als een brokkelige mengeling van toevalligheden zag en alleen wilde zien, had aan de nieuwe mogelijkheid voor zijn geestesuiting genoeg. Maar in wie spreken wil over een dieperen zin der dingen, — hoe dan ook opgevat en waarin ook gezocht — roept het verlangen om daarvan te getuigen vanzelf naast den korten raken volzin die fel het feit doorlicht, den langeren periodenbouw te voorschijn.

Het impressionisme van een vroegere periode heeft vele schoone taalgewaden geweven om veel innerlijke armoede voor zichzelf en anderen kleurig te bedekken. Een jongere generatie heeft het bedrog doorzien en uit afkeer daarvan eigen innerlijke armoede open en eerlijk vertoond, dikwijls met een zekeren trots om eigen eerlijkheid.

Het treft door de directe oprechtheid, maar wij moeten niet voorbijzien dat de innerlijke armoede, ook nu men de negatie ruiterlijk heeft aanvaard, er niet minder om geworden is. —

Nu is na zijn roman „S t a d" Stroman door

velen geprezen als een goed vertegenwoordiger der nieuw-zakelijke jongeren. Dat heeft tengevolge gehad, dat men bij de verschijning van zijn laatsten roman de neiging had te denken aan een poging om het stijlprocédé, dat in „Stad" wel proefhoudend was gebleken, ook toe te passen op historische stof. Het heette dat de taak van de lichtreclames en krantenberichten in oorspronkelijk lettertype in het laatste boek was overgenomen door de letterlijke citaten uit de oorspronkelijke bronnen in oude spelling. En men ging toetsen, inhoeverre Stroman er in geslaagd was ook deze stof nieuw-zakelijk te verwerken.

De vergelijking is onbillijk, omdat de veronderstelling onjuist is. Zij wordt door de feiten weerlegd.

In hetzelfde jaar toch, waarin zijn roman „Stad" verschenen is, heeft Stroman als zijn eerste publicatie in de Vrije Bladen een kleine novelle „Wederdoopers" het licht doen zien. De stof daarvoor is reeds ontleend aan de Bekentenis van Obbe Philipsz; de novelle is grootendeels in zijn later boek verwerkt en dus als een soort voorstudie daarvan te beschouwen. Op zichzelf is de vergissing van sommige critici niet zoo belangrijk. Toch lijkt het me dat het over het hoofd geziene feit een anderen kijk geeft op Stroman als letterkundige.

Blijkbaar is de auteur reeds van 1932 of vroeger met de stof van zijn laatsten roman bezig geweest. Eerst onder verdere bronnenstudie is uit de novelle zijn roman gegroeid. Wie met dit voor oogen het laatste boek van Stroman met zijn andere werk vergelijkt, voelt de neiging dit laatste als andersoortig en ernstiger te beschouwen.

De roman „Stad" was de min of meer geslaagde beelding van het groote-stadsleven door den vlotten journalist, die zich liet drijven op de speelschheid van zijn vernuft en fantasie. Met dezelfde speelsche vlotheid ontstonden nog een paar novellen, te vlot, te grillig, ook te oppervlakkig geconstrueerd om van groote beteekenis te zijn, te zeer ontstaan onder invloed van een beroep, dat zoo dikwijls vlotheid ten koste van diepte aankweekt.

Maar daarnaast verdiepte een ernstiger auteur zich in een hem aantrekkelijke historische stof en smeedde voor zijn verhaal een proza dat van veel bedachtzamer zorg getuigt.

Het is nu echter de vraag, wat Stroman met de verwerking van deze stof heeft bereikt. Wat hem in het onderwerp aantrok, was de geweldige felheid van het gebeuren in die jaren van woeling en oproer. Het stelde hem in staat tot een beheerschte uitbeelding der feiten. Daarnaast boeide hem echter ook het naar binnen gekeerde zieleleven van den man die na jaren van twijfelend strijden eerlijk bekende zichzelf en anderen te hebben misleid. „De tijd trekt in Obbe's leven een curve tusschen twijfel en berouw", heet het in het begin. „Nu heeft de tijd in Obbe's leven een curve getrokken tusschen twijfel en berouw", heet het aan het slot. De milde prediker, die bij de handoplegging vergeefs heeft verwacht de nabijheid van den Geest te zullen ervaren, wordt later in zijn verzet tegen de revolutionnaire elementen onder de broeders de harde banner, die ondanks eigen twijfel uit de gemeente stoot wie geweld predikt.

Tot hij het inzicht heeft verworven, dat God alleen rechtstreeks zich openbaart in de zielen der menschen en niemand geroepen is het woord te brengen.

Iets van dit laatste wordt door Stroman zoo weergegeven:

> „Thans weet Obbe weer hoe hij een weg kon droomen over de lichtende woorden door Elzasser boden gebracht en zijn hart tast naar de visioenen door zijn staren in de ruimte gebrand. Dit bezinnen duurt niet lang. Het eindigt in een milden lach. Maar de golving van dien lach woelt den neerslag van berouw aan de oppervlakte van zijn gestilde hart. Berouw, dat hij zoovelen heeft gevoerd binnen de gemeente Gods, want meer en meer erkent hij de aanwezigheid van Gods Rijk buiten en boven alle menschelijke instellingen. Wie het innerlijke woord Gods hoort, schuwt de leegte van eigen woorden. Er blijft bij Obbe's herinneringen een groote mildheid voor hen die dolen, want hij kent nog immer de hunkering naar God, Die ook hem heeft vrij gegeven op den blijden klank der profeten van Gods Duizend Jarig Rijk. Thans is hem echter de toorn zoo vreemd geworden dat vaak vrees hem dwingt tot snijdend zelfverwijt: „de verwoesting in Gods ware, onzichtbare gemeente geslagen door mijn hard en onmeedoogend bannen is niet meer te herstellen". Daarom ook wordt Obbe zich meer en meer bewust, dat niemand geroepen is het woord te brengen".

Deze aanhaling geeft aanleiding nog even te wijzen op Stroman's stijl in dit boek. Terwijl hij den korten, klaren zin kiest voor de teekening van het uiterlijk gebeuren, krijgt zijn taal een soepele glijding bij zijn pogen innerlijke beleving te teekenen, zooals zij tot lyrische bewogenheid stijgt bij de weergave van visionaire verbeeldingen.

Niet dat dit alles gaaf is, te dikwijls vervalt de schrijver tot precieuse wendingen, maar het bewijst toch hoe weinig Stroman, althans deze Stroman, thuis hoort in den hoek der nieuwe zakelijkheid, waarin hij door de critiek te zeer is gedrongen.

Dit precieuse brengt ons echter bij het grootste tekort van het werk. Het zieleleven van Obbe Philipsz blijft te vaag en te schemerig, omdat Stroman het wezen van zijn strijd niet voldoende heeft kunnen peilen. De Bekentenis zelf geeft daar aanleiding toe. Het valt op dat in den gedachtengang van Obbe Philipsz de Bijbel weinig of niet meetelt, althans niet in zijn concrete uitspraken, in zijn geboden, bedreigingen en beloften. In zijn kring erkende men ten slotte wel den Bijbel als het Woord van God, maar men misbruikte hem om gezag te geven aan de vermeende openbaringen in eigen kring ontvangen en Obbe Philipsz leeft blijkbaar vrijwel geheel bij zijn innerlijk licht en bij het ontbreken daarvan. In de weergave van zijn zieleleven door Stroman is dit echter nog verijld en vervluchtigd. Stroman heeft niet begrepen dat alle verwarring in dezen kring in wezen een hevige strijd was tusschen geloof en dwaling. Daardoor kon hij ook de werkelijke stuwkracht achter de feiten niet voldoende ontdekken. We missen de scherpe onderscheiding tusschen de waarheid naar de Schrift en de leugen van eigen inbeelding, omdat deze onderscheiding vermoedelijk voor den schrijver zinledig is. Maar zoo kon hij ook niet teekenen de wezenlijke tragiek van zijn hoofdpersoon, noch de brandende vragen van den tijd. Had hij dit wel gekund, dan zou veel van wat nu remmend werkt voor de aandacht, omdat de woorden ledige termen blijven, verhelderend geworden zijn en de beschrijving der gebeurtenissen hebben gesteund. Wellicht had de schrijver dan ook minder zijn toevlucht genomen tot de letterlijke aanhaling uit zijn bronnen, als het om geestelijke onderscheidingen ging.

Het is daarom te hopen dat Stroman, die nog jong is — voor in de dertig — na dit werk eens zijn kracht zal beproeven aan een historische figuur die hem in levensopvatting nader staat. Voorloopig kunnen we — met een open oog voor het tekort — dit werk toch zijn beste noemen.

K. D. J. G.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Roomsche Kerk en de Missie.

II.

Daar is een onderdeel van heel den Missiearbeid, dat onze bijzondere aandacht moet hebben, waar het ook zelf in Roomsche kringen zich in steeds grooter belangstelling mag verheugen. Het is het terrein van den wetenschappelijken Missie-arbeid. De „Missiologie" wordt de laatste twintig jaren systematisch uitgebouwd.

De grondlegger van deze Missie-wetenschap is de in 1911 aan de Universiteit te Münster opgetreden Professor J. Schmidlin. Als hoofdredacteur van het „Zeitschrift für Missionswissenschaft" is hij nog altijd de leidende figuur op dit terrein.

Het is zeker de eer van de Protestantsche Zending, dat zij het eerst het nauwe verband tusschen Zending en wetenschap heeft zien liggen. In ons eigen land waren het de mannen der Afscheiding die reeds op hun Synode van 1872 dit vraagstuk onder oogen zagen. Het Curatorium der Theologische School, toen al bedacht op uitbouw dezer School, kwam met het voorstel om een specialen leerstoel voor de Zending te stichten, vooral met het oog op de opleiding der a.s. zendelingen, maar ook om de zending binnen den wetenschappelijken gezichtskring der studenten te zetten. De Synode is op dit voorstel niet kunnen ingaan. De beslissing werd uitgesteld.

In Duitschland is de eerste Zendingshoogleeraar in Halle opgetreden, Gustav Warneck. Zijn wetenschappelijke arbeid en niet het minst zijn vaak felle requisitoren tegen de „ultra-montaansche" Missie-actie hebben Rome pijnlijk doen voelen den achterstand, dien zij op dit gebied hadden in te halen.

Zoo zijn er dan ook in korten tijd na elkaar verschillende leerstoelen gesticht, centra van wetenschappelijken Missie-arbeid.[1]) Daarnaast zijn enkele speciale Instituten geopend, het bekendste wel, het in 1932 in Rome gebouwde Missie-instituut. Zelfs heeft men aan de Gregoriaansche Universiteit een volledige faculteit voor Missiologie ingericht, met het recht tot het verleenen van wetenschappelijke graden.

Hand in hand hiermee gaat de actie onder de Roomsche studenten, die ieder jaar hun internationaal Missie-Congres houden. Een van de bijzondere program-punten van deze Congressen is de zorg voor de studenten uit het Oosten, die in Europa komen studeeren. Alle moeite wordt genomen om deze studenten op te vangen en in contact te brengen met Roomsche kringen. In de Roomsche studenten-wereld worden ze altijd met bijzondere warmte ontvangen.

Wanneer men daarnaast vergelijkt wat onze studentenkringen in dezen doen, dan moet wel geconstateerd, dat de uitheemsche student daar nog veel te veel een zeldzame vogel is. Rome heeft scherp gezien, welke mogelijkheden hier liggen om de a.s. leiders der Oostersche volkeren te brengen onder het beslag der Roomsche Kerk. Zij heeft in de eerste plaats de eigen studenten voor deze taak verantwoordelijk gemaakt.

Dan zijn er verschillende Missie-Congressen, waarvan het jaarlijksch Congres te Leuven wel het belangrijkste mag worden genoemd. Zooeven verscheen het verslag van dit Congres, onder den titel: „Expectatio Gentium", de verwachting der volkeren. Opvallend is weer de optimistische toon, die hier werd aangeslagen. Het Congres stond onder den indruk van de „groote geestelijke schatten, die door de bekeerlingen van andere rassen de Roomsche Kerk worden binnengedragen".

Zoo wordt ook de wetenschap meer en meer in dienst gesteld van het groote doel der Missie, de verovering der wereld voor de Roomsche Kerk.

Want daarom gaat het: de vestiging der Roomsche Kerk.

Daarvoor heeft Rome heel de niet-christelijke wereld verdeeld in apostolische praefecturen en vicariaten. Hierdoor komt de directe leiding van heel het Missie-werk in het betreffende gebied in één hand, of van den praefect of van den apostolischen vicaris.

Het groote voordeel is dan, dat de direct verantwoordelijke leiding op het terrein zelf zetelt. Wel blijft deze natuurlijk afhankelijk van de Propaganda in Rome, maar alleen bij zeer belangrijke beslissingen wordt het oordeel van Rome zelf gevraagd. Ontegenzeggelijk heeft Rome hierin iets voor op de Protestantsche Zending. Bij deze immers berust de leiding van het werk bij de Deputaten der zendende kerken of bij de Zendingsdirectoren.

Vooral toen de verbindingen met de Zendingsterreinen nog niet zoo snel tot stand kwamen als tegenwoordig, bracht dit vaak moeilijkheden met zich.

Onder de leiding der praefecten en vicarissen staan de missionarissen, naar het Roomsche kerkrecht alleen Missie-priesters. Naast deze zendt Rome uit de Missie-zusters. Aan hun arbeid hecht zij groote waarde. Dit blijkt ook uit een der jongste beslissingen van de Curie. Tot dusver was aan de meeste nonnen-orden op het Missie-terrein uitsluitend de zieken-verzorging toegestaan. De uitoefening der eigenlijke medische practijk was haar verboden. Thans zijn verordeningen uitgevaardigd, dat zusters ook als vrouwelijke artsen en vroedvrouwen mogen werkzaam zijn.

Hierdoor zal stellig het contact met de inheemsche vrouwenwereld geweldig versterkt worden. De Protestantsche Zending zal nu meer dan ooit het werk onder de vrouwen systematisch moeten gaan aanvatten, en Rome ook op het terrein van de wijkverpleging enz. moeten vóórkomen.

Voor heel de Roomsche Kerk in de Missiegebieden is echter niets van zoo groote beteekenis als de eigen inheemsche priesterstand. De laatste Missie-encyclieke wijst in verband daarmee op het groeiend verlangen der inheemsche volkeren naar zelfstandigheid, waaraan de Missie gehoor moet geven.

Alle beschikbare krachten zijn daarom ook geconcentreerd op de opleiding van inheemsche priesters. Dat het Rome ernst is, blijkt bijv. wel in Azië. Bij gelegenheid van de wijding van vijf inheemsche bisschoppen voor Azië in 1933, hooren we dat reeds zestig procent van alle Roomschen in Azië onder eigen priesters staat en twintig procent onder eigen bisschoppen.

Voor Afrika gelden deze cijfers nog niet. Maar ook daar schijnt men de eerste moeilijkheden te boven te zijn. Wel stellen daar het celibaat en de door de encyclieke geëischte volle theologische opleiding aan velen nog te zware eischen, maar het meerendeel der seminaristen bereikt toch de eindstreep.

In den Congo is in 1934 de eerste neger tot priester gewijd. Onder geweldig enthusiasme celebreerde hij zijn eerste mis. Meer dan 20.000 negers zouden hierbij tegenwoordig zijn geweest. Meerderen volgden reeds.

Momenteel zijn over heel het Roomsche Missiegebied meer dan 16.000 seminaristen in opleiding. In China is de uitbreiding het grootst. Daar zijn reeds twintig Chineezen tot bisschop gewijd. Over het algemeen duurt de voorbereiding tot het ambt lang. Twee Koreanen, die tot priester werden gewijd, hadden 14 en 15 jaar studie achter den rug. Maar Rome kan ook anders. Toen er op een gegeven oogenblik gebrek was aan inheemsche priesters werden er twee gewijd, die nog geen drie jaar gestudeerd hadden.

Zoo komt Rome tegemoet aan den steeds sterker wordenden drang naar eigen leiders ook in de kerk. Het hiërarchisch systeem der Roomsche Kerk, dat zijn afspiegeling ook vindt op het Missie-terrein, is voldoende waarborg, dat de leiding in handen van Rome zelf blijft.

Wij zagen hoe de eerste priesterwijdingen op de inheemsche bevolking grooten indruk maakten. De ervaring der Protestantsche Zending, dat de inheemsche goeroe's meer ingang vinden bij de volksgenooten dan de Europeesche arbeiders, wordt hier bevestigd. Van bijna alle Missie-velden

---

1) Zie Bergema's bespreking van een Roomsch Standaardwerk. Febr. '37 e. v.